

МИЛОРАД ДМИТРОВИЋ

Педагошки факултет у Сомбору

Сомбор

СТРУЧНИ ЧЛАНАК

PROFESSIONAL PAPER

UDK: 371.388 371.136

BIBLID: 0353-7129,17(2012)1,p.19–36

УЛОГА ДНЕВНИКА ПЕДАГОШКЕ ПРАКСЕ У ПРОФЕСИОНАЛНОМ РАЗВОЈУ ВАСПИТАЧА

Резиме: Избалансираност теоријског и практичног дела наставе предмета који су, према курикулуму, везани за професионално оспособљавање васпитача тежња је сваке високошколске установе. Водећи рачуна да ниједан сегменат не преузме доминацију, потребно је предвидети целокупан ток активности у предшколским установама, а самим тим, и осмишљавање евиденције, тј. дневника праксе. Каква је улога добро конципираног и припремљеног дневника покушаће се у овом раду сагледати из неколико углова, како би се дотакле све његове, пре свега, позитивне стране и, евентуално, предвиделе неке будуће, а све то ради што квалитетнијег оспособљавања студената, потоњих васпитача и њихове припреме за будући позив. У раду, што је најважније, сагледава се циљ и сврха појединих видова непосредне педагошке праксе коју студенти васпитачког смера током студирања изводе, а онда, за сваки њихов облик, нуди се одговарајући модел вођења дневника од стране студената током часова праксе. **Кључне речи:** васпитач, педагошка пракса, дневник педагошке праксе, вежбаоница, компетентност васпитача.

Увод

Одувек се сматрало да је теорија незамислива без праксе (као, уосталом, ни пракса без теорије), што недвосмислено указује на суштинску повезаност та два процеса. Када говоримо о стручном образовању и оспособљавању васпитно-образовних кадрова, теорија и пракса долазе до пуног изражаја у оној вредносној категорији која ће показати колико се тога усвојило у процесу теоријског дела наставе, а применило у конкретним, тј. реалним условима.

Ако овакве битне одреднице покушамо сагледати у контексту припреме будућих носилаца васпитнообразовног процеса, не може се изоставити важан детаљ везан за тзв. „припремну фазу“ у целокупном периоду трајања педагошке

практике. Наиме, све оно теоријско знање, што се претходно усвајало из, планом и програмом предвиђеног, наставног процеса, треба да прате разни облици посматрања, праћења и бележења васпитнообразовног процеса у предшколским установама, како би се одређени принципи и начела васпитнообразовног рада на време уочавала, анализирали и самокритички процењивала, те да би се касније што квалитетније и применила у самосталним практичним активностима.

У складу са тим, евидентно је да неки писани трагови морају бити у претходно припремљеним обрасцима, осмишљеним и креираним као водич кроз све планиране фазе практичног дела наставе. До сада смо били у прилици упознати се са неколико назива таквог „документа“ (педагошки практикум, дневник педагошко-психолошке праксе, дневник методичке праксе, и сл.), а ми ћемо у овом раду користити јединствени назив: **дневник педагошке праксе**, који у својој основи и садржајем треба да задовољи све критеријуме и буде примерен свим предвиђеним облицима и фазама практичног дела наставе. Колика је његова улога и вредност у професионалном оспособљавању васпитача покушаћемо да сагледамо у овом раду.

ПЕДАГОШКА ПРАКСА КАО ПЛАНИРАНА ОБАВЕЗА

Посматрајући теорију и праксу као два засебна процеса у јединственој целини, ми у ствари назиремо суштину једне неминовне међусобне повезаности (у педагошком контексту, али и уопште) која у основи стреми ка истом циљу. Фокусирајући се, у овом случају, само на сегмент праксе, покушаћемо сагледати управо ту вредносну и појединачно уклопivu компоненту како бисмо тиме осветлили њену улогу и темељну вредност у стално прожимајућем циклусу надоградње и ослањања једно на друго.

Још је Леонардо да Винчи, средином XV века, указивао на то да пракса мора увек бити грађена на доброј теорији, желећи тиме да нагласи потребну проверу теоријских замисли и њену примену у реалним оквирима, како би се на најбољи начин доказале и потврдиле основаним нечије идеје, без обзира на то у којем су времену или простору креиране, и, као такве, имале у себи елементе могуће примењивости. Некада су те замисли и идеје биле идеалистичке, утопистичке, радикалне, комунистичке, и разне друге, и, као такве, само су у пракси показале своју стварну вредност, па и трајност, било да је гледамо кроз временско-историјску дистанцу или општи антрополошки напредак. Ово наглашавамо из жпотребе провере и ревидирања сваког модела међусобне повезаности теорије и праксе будући да њихова хармонија зависи управо од оптималне дозираности у друштвеним реалностима и оквирима у којима ће егзистирати. Неки од познатијих представника тзв. реформне педагогије (Дјуи, Монтесори, Френе и др.) сагласни су око тога да је свака идеја истинита онолико колико може послужити као инструмент за успешно деловање. Још је у томе конкретнији Дјуи када каже да би циљ васпитања требало да буде што боља дечија прилагодба животним

ситуацијама и успешно укључивање у друштвени поредак, чиме се јасно помера тежиште рада на активност и праксу (Дјуи 1934).

Ове и њима сличне мисли великана педагогије XX века са намером истичемо у овом поглављу јер се суштински није значајније ништа променило у њиховом осмишљавању, унапређивању или осавремењивању, иако сваки облик реформи, без обзира на то у којем се друштвеном уређењу ревидирао и примењивао, никада није занемаривао овако важне полазне основе. Штавише, некада су им давана значења основне вредности и суштински смисао, али управо је основни проблем што се на томе само завршавало, тј. никад се није у довољној мери идеја практичног оспособљавања имплементирала у реалним оквирима и развила у оној мери која се од ње очекује.

Није нам намера да кроз историјске чињенице истичемо улогу праксе, али не може се занемарити ни њена дуготрајна функција јединственог и основног вида провере теоријских поставки, који је, временом, кроз савременију систематизацију, добио (и све више добија, сходно Болоњском моделу школовања) једну од важних улога – коначне потврде усвојености и примењивости у стварним животним условима. Сагледавајући ове суштинске вредности праксе, а посматрано из угла будућег васпитача, може се слободно рећи (и очекивати) да у процесу школовања и оспособљавања, пракса постаје огледало спремности сваког васпитача (као и било којег другог васпитнообразовног смера), пре него што и сам постане званични професионални кадар за рад у предшколским установама.

Како би се избегао низ могућих грешака у том живом процесу који очекује сваког студента васпитача, све чешће се говори и о одређеним обогаћивањима целокупног процеса педагошке праксе, тј. неким пробним предрадама у којима би се, уколико има потребе за тим, извесним корекцијама или допунама побољшао квалитет извођења предстојећих активности и то пре одласка у предшколску установу, пре свега припреме, односно израде педагошке документације (дневника педагошке праксе) као интегративног документа који, између осталог, треба да повеже све те предрадне и претходно одслушане (а претпоставља се, и усвојене) садржаје теоријских предмета.

Када је реч о томе, првенствено се мисли на адекватне и примерене просторије за тзв. пробне активности које су, у претходном периоду, имале разне називе: вежбаонице, лабораторије, играонице, полигони за праксу, и сл., као и на развијање потребних компетенција кроз вођење одређене документације, примерене тој фази наставног процеса. Поред потребе за њиховим конституисањем на нивоу факултета и високошколских установа, многи аутори указивали су на разне њихове потенцијале и могућности (Каменов, Јанковић, Шпановић и др.), а неки су, у својим освртима на систем школовања у другим земљама, скренули пажњу управо вежбаонице играју веома важну улогу у обучавању већине просветних кадрова. Један од таквих конкретних примера имамо прилику да учимо осврту Мире Лончаревић (Лончаревић 2006), која је, укратко, али јасно и прецизно, изнела модел и начин функционисања вежбаоница у Финској, где оне имају статус елитних школа, јер поред најквалитетнијих кадрова који су у њима ангажовани,

на располагању су најсавременија средства за рад (рачунари, пројектори, висока ИЦТ технологија и др.), као и томе примерени објекти (савремено опремљене учионице, библиотеке, спортске хале, базени, и сл.) у којима се често организују радионице, семинари, промоције нових програма и пројеката, посете водећих стручњака из те области, настава на другим језицима, итд...

Због специфичности нашег рада овом приликом нећемо износити детаље везане за функционисање вежбаоница у Финској или у неким другим земљама, јер сматрамо да њихова важност захтева другачији наслов самог рада, као и приступ том, веома битном, сегменту у процесу оспособљавања будућих васпитача, али ипак ћемо осврт аутора изнети у његовом завршном облику и тиме резимирати његове свеукупне импресије.

Дакле, аутор наглашава како вежбаонице у Финској предводе кретања у образовању, односно да оне пружају висок ниво образовања и играју истакнуту улогу у обучавању будућих просветних радника. Поред тога што обезбеђују континуирано усавршавање и повезивање у раду између различитих образовних институција, оне постају и значајни центри за унапређивање и развој учења опште. На тај начин, оне остварују своју мисију оспособљавања студената за професионални развој, као и синтезу образовања, наставне праксе и истраживачког рада (Лончаревић 2006: 178).

Поред утицаја тзв. „примерених просторија“ (вежбаоница и сл.) на стварање пожељних особина личности, њихових стручних компетенција, као и свега осталог што, ће у битноме утицати на формирање квалитетног професионалног кадра, будући васпитач треба да развија, између осталог, и оспособљеност за писање (вођење) документације као једног специфичног облика деловања у том контексту, јер управо уносећи властита запажања, коментаре, планиране и остварене активности, и томе сл, студент васпитач у ствари увиђа у којој је мери савладао и стекао предзнања из теоријских предмета и исте применио у реалним оквирима. Стручном анализом и евалуацијом још ће се јасније стећи информација о стању опште припремљености и оспособљености, а самим тим, и добра основа за даље усавршавање или обогаћивање постојећег, а све то ради стварања врхунског и добро оспособљеног васпитача – професионалца. Колики је удео дневника праксе у томе, основни је проблем овог рада, поред намере да се понуди и приказ једног од могућих облика, тј. модел његовог изгледа и структуре.

ОРГАНИЗАЦИЈА, ПРИПРЕМА И РЕАЛИЗАЦИЈА ПРАКСЕ ВАСПИТАЧА У СКЛОПУ СТУДИЈСКОГ КУРИКУЛУМА

Образовање и оспособљавање студената васпитачког смера предвиђа већ у првој години студирања (што је веома значајно за постепен развој будућих васпитача) сусрет са установом у којој ће једног дана имати прилику да покаже сва своја стечена знања и умећа. Заснована на савременој педагошкој теорији и другим, комплементарним научним дисциплинама, професионална педагошка прак-

са омогућава (будући да се на њој и заснива) међусобно повезивање теоријских знања из дидактичко-методичких и педагошко-психолошких области, односно наставних предмета, у јединствену целину.

Хоспитовање, педагошко-психолошка и методичке праксе, према плану и програму (по семестрима), великим делом засноване су на партиципацији студената у васпитнообразовном процесу у предшколској установи у којој се реализација праксе остварује. Важност ове чињенице наглашава се с обзиром на припремање и израду самог дневника, као и његовог прилагођавања циљевима и задацима сажетим у садржају предмета из теоријског дела наставе. Према томе, дневник праксе треба да, својом формом, обликом и основном функцијом, задовољи онај замишљени и предвиђени део усклађивања теорије и праксе који се односи на постепено сазревање студената васпитача, водећи при томе рачуна да ће се вођење дневника праксе базирати на примени знања претходно одслушаних предмета и да ће сама навика вођења евиденције (будућег дневника рада) бити једна од основних обавеза када једног дана постану оно за шта се школују.

Једно такво усклађивање захтева много више обраћања пажње на осмишљавање разних детаља који, наизглед, можда и нису толико битни, али који, у ствари, доприносе комплетирању свих предвиђених активности. Многи аутори и методичари тих области сматрају да управо о томе треба добро повести рачуна како би се задовољиле темељне одреднице једне сложене и одговорне активности као што је реализација педагошко-психолошке и методичке праксе. Пејић у том погледу истиче како увек треба дати јасне и конкретне одговоре на питања: **КО** праксу треба да остварује, **ШТА** треба да се оствари, **ГДЕ** и **КАДА** треба да се организује и остварује, **КАКО** треба да се остварује, **СА КИМЕ** да се остварује и **ЗАШТО** се она организује и изводи (www.filozof.org/). Овакве детаље треба назначити на самом почетку било којег облика писменог евидентирања обавеза које предстоје, с обзиром на то да се тиме постиже суштина и основни смисао израде сваког будућег дневника праксе.

Према редоследу извођења практичних активности, примерених наставном плану и програму, први боравак у предшколској установи требало би да буде базиран на посматрању, праћењу, бележењу, повременом укључивању и евентуалној припреми средстава за васпитнообразовни рад, а у каснијој фази да прераста у конкретније суочавање и упознавање са свакодневним ситуацијама унутар предшколске установе, односно постепено увођење у суштину васпитнообразовног процеса, док би се у завршној фази све то сумирало кроз самостално планирање и реализовање активности. Дужину трајања, период трајања праксе, као и све друге битне детаље, везане за целокупан процес реализације праксе, потребно је на време утврдити и испланирати, али и јасно их нагласити у курикулуму за наредну школску годину, као и у уговору о међусобној пословној сарадњи. Такав се договор, односно уговор, припрема и израђује на нивоу сарадње факултета и предшколске установе у којој ће се одвијати сви предвиђени видови праксе.

Пре него што пређемо на конкретан изглед и садржај дневника, још једном истичемо основне видове праксе који би углавном требало да су слични

код већине високошколских установа и факултета за образовање васпитача. Према наставном курикулуму за образовање васпитача на Педагошком факултету у Сомбору, предвиђени су следећи облици праксе:

- хоспитовање,
- педагошко-психолошка пракса,
- методичка пракса 1,
- методичка пракса 2 и
- методичка пракса 3.

ИЗГЛЕД, СТРУКТУРА И САДРЖАЈ ДНЕВНИКА ПОЈЕДИНИХ ВИДОВА ПЕДАГОШКЕ ПРАКСЕ

Поред основних података, наведених на самом почетку (назив установе, име и презиме студента, бр. индекса), дневник праксе треба да има посебно раздвојене целине или, боље речено, видно истакнуте фазе праксе (навели смо их у претходном делу), усклађене према семестрима, односно годинама студирања и одслушаним предметима из теоретског дела наставе, што свакако само може студентима помоћи у лакшем сналажењу и писању. Одабир такве концепције произвољан је и остављен је на избор свима онима који га буду осмишљавали, и како смо то већ нагласили, у складу је с предвиђеним наставним планом и програмом. У овом случају узећемо као пример курикулум Педагошког факултета у Сомбору, иако нема неке веће разлике и код осталих факултета или високих школа, јер су исти усклађени с важећим прописима, нормама и стандардима, базираним на Закону о предшколском васпитању и образовању.

Хоспитовање

Аналогно садржају предмета које студенти треба да одслушају на првој години студирања, примерен облик праксе би био *хоспитовање*, јер, у ширем опису активности које очекују студенте, види се да је та прва фаза један вид основног, почетног упознавања са предшколском установом у којој је планирано извођење праксе, а оно је, на изврстан начин, селективно, будући да на то јасно указују очекиване, тј. предвиђене и планиране активности (упознавање, присуствовање, праћење, посматрање, бележење, анализирање, повремено укључивање и сл.) То се још боље и јасније види у курикулуму студијског смера *васпитач*, у којем је наглашен циљ, исход и садржај предмета:

На првој години студирања *циљ предмета* обухваћеног праксом студената садржавао би: активно преиспитивање теоријских знања у конкретним васпитно-образовним ситуацијама, као и оспособљеност за рад с децом у предшколским и специјализованим установама.

Исход предмета: стицање јасних представа о организацији живота и рада у предшколским и специјализованим установама; оснаживање и продубљивање

сознања студената о педагошко-психолошким компетенцијама васпитача у тим установама; оспособљеност и припрема за савладавање садржаја методичке праксе;

Садржај њредметиа: посматрање и праћење планског распоређивања простора, материјала и времена, избора и структурирања васпитнообразовних процеса и садржаја (активности); посматрање, бележење и повремено укључивање у поједине активности деце; ангажовање студената у припреми и изради средстава васпитнообразовног рада, дидактичког материјала, попису васпитнообразовних и техничких средстава и реквизита који се користе у раду са децом; присуство родитељским састанцима; вођење педагошке документације.

Према овим предвиђеним активностима, очигледна је и улога студента-васпитача и његова, условно речено, ограничена партиципација у васпитнообразовном процесу, будући да тај први сусрет с предшколском установом има карактер упознавања, па се томе прилагођавају примерене активности праћења и бележења. У сваком случају, све оно што се очекује да ће студенти, сразмерно години студирања и количини одслушаних садржаја из теоријских предмета, уочити приликом упознавања са предшколском установом, треба унети у адекватно предвиђени простор (већ на првим страницама дневника), како би се студенти једним делом привикавали на предстојеће догађаје, а другим делом оспособљавали и стицали рутину за вођење евиденције, у оној мери која се у том периоду од њих и очекује.

На који начин ће томе приступити, профилисаће њихов целокупан приступ и стил вођења дневника педагошке праксе, а с обзиром на то да их таква, много озбиљнија и стручно конкретнија обавеза очекује када се, једног дана, запосле у васпитнообразовним установама (мисли се на дневник рада васпитача), временом ће се формирати њихов специфичан педагошки стил рада, а самим тим и целокупан однос према радним обавезама.

Сходно томе, један од могућих модела тог дела дневника изгледао би овако:

Након основних упутстава студентима пре самог одласка у предшколску установу, као и важнијих личних података и података о установи који су истакнути на самом почетку, потребно је видно истаћи део под називом „Вођење основне евиденције“, у којем се уносе опис спољашњег изгледа објекта – *екстеријера* (овде је предвиђено да се опише положај и изглед објекта, дворишта, услова за рад на отвореном, справа за вежбање и сл.), као и опис унутрашњег дела просторије – *ентеријера* (опис облика собе, услова и средстава за рад, панона, центара интересовања, дидактичких и образовних материјала и сл.). Поред тога, треба оставити простор у којем ће се све то у основним контурама и скицирати.

ВОЂЕЊЕ ОСНОВНЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ

Опис установе – екстеријер (положај и изглед објекта, дворишта, услова за рад на отвореном, справа за вежбање...)

Опис просторије - ентеријер (облик собе, услови и средства за рад, панони, заступљеност центара интересовања – „кутића“, дидактички материјали...)

Као одређена помоћ или један вид оријентира студентима васпитачима може да послужи и понеки исечак из Општих основа предшколског програма, односно

из Правилника о општим основама предшколског програма, који ће се налазити са супротне стране од оног предвиђеног дела, у који треба уписивати очекујући текст (такви и сл. садржаји се могу пронаћи и у *Службеном гласнику РС* 2006).

Према том истом моделу, потребно је унети у рубрику „Услови за васпитнообразовни рад и опремљеност просторије“ све оно што је предвиђено прописаним нормативима и методичким захтевима, при чему би се исти оцењивали с обзиром на количину, квалитет и функционалност.

Услови за васпитнообразовни рад и опремљеност просторије:

Након тога, предвиђено је да се у основним цртама, упише у дневник праксе *режим дана* (период доласка у вртић, јутарње телесне активности, доручак, предвиђене дневне активности, рекреативне паузе, комбиноване активности, ручак, спавање, одлазак кући) и *план дневних активности*, чија се планирана реализација иначе, у том периоду, сугерише да протекне кроз сарадњу с ментором – васпитачем.

Васпитач-ментор: _____
 Узрасна група: _____
 Број уписане деце: _____
 Присутност деце по данима:
 Понедељак: _____
 Уторак: _____
 Среда: _____
 Четвртак: _____
 Петак: _____

РЕЖИМ ДАНА:

План дневних активности

Понедељак: -
 -
 комбиноване акт. и рекреативна пауза:
Уторак: -
 -
 комбиноване акт. и рекреативна пауза:
Среда: -
 -
 комбиноване акт. и рекреативна пауза:
Четвртак: -
 -
 комбиноване акт. и рекреативна пауза
Петак: -
 -
 комбиноване акт. и рекреативна пауза

На самом крају хоспитовања, у дневник се уписује краћа анализа дневних активности у виду евалуације, односно осврта на оно што је планирано и остварено. Таквом сличном виду анализе целокупне фазе хоспитовања додаје се

и рубрика „лични утисци“, у коју се уносе евентуална критичка размишљања, коментари, сугестије, предлози, и сл., што, у сваком случају, може допринети квалитету дневника у виду одређених корекција (наравно ако за тим буде потребе, а с обзиром да ће се тако нешто понудити на крају сваког дела праксе, из тих разлога се неће увек образлагати).

Евалуација по данима \
(укратко анализирати дневне активности на основу „предвиђеног“ и „урађеног“)

Понедељак:

Уторак:

Среда:

Четвртак:

Петак:

ЛИЧНИ УТИСЦИ:
(анализа ХОСПИТОВАЊА, критичка размишљања, коментари, сугестије, предлози...)

Након тога, оставља се део у који своја мишљења, у виду оцењивања, уносе васпитач-ментор и остали представници Предшколске установе (директор или педагог), а у доњем делу те странице и представници Педагошког факултета (предметни наставници и руководиоци праксе, асистент и др.).

Запажања о студенту
Оцењивање знања од стране ПУ
Задовољно – Није задовољно

васпитач ментор

ПЕЧАТ _____
директор или педагог

оцењивање знања од стране Педагошког факултета

оцена _____

број ЕСПБ _____

предметни наставник _____

руководилац праксе _____

Овакав ће се образац, исто као и одељак „лични утисци“, понудити на крају сваког дела педагошке праксе, тако да се ни он неће више посебно истицати у осталим деловима дневника, односно неће се детаљније описивати његова намена.

Педагошко-психолошка пракса

Следећа фаза провере теоријских знања у пракси односи се на виши степен активности студената, који је, као и код хоспитовања, конципиран на бази садржаја одслушаних предмета (Развојна психологија, Филозофија образовања, Општа педагогија...). Тај период се може сматрати периодом проширивања и надоградње претходне активности, а стручни термин повезан је са *педагошко-психолошком праксом* (иако тај редослед, као и сам назив, понекад може бити и другачији, зависно од интерне концепције курикулума образовне установе која га осмишљава).

Према предвиђеним активностима студената (у ширем смислу), у први мах се не би рекло да има неке веће разлике између та два вида праксе (с обзиром на то да се још увек ради о елементима посматрања), али сам назив указује на шта, тј. на које процесе у васпитнообразовном раду треба нарочито обратити пажњу. Оно што указује на теоријску основу као темељну позадину овог практичног оспособљавања, примећује се и у самом називу овог вида праксе јер је он, великим делом, повезан са психо-физичким стањем деце. Сходно томе, потребно је сагледати и забележити *ниво и структуру васпитне групе* (наравно, након њиховог претходног упознавања, праћења и запажања) и исто унети у за то предвиђен простор.

Запажања о деци (ниво и структура групе)

У складу са тим, користећи неку од ауторизованих развојних мапа („Креативног центра“ или неке друге издавачке куће) треба, исто тако, на основу посматрања дечјег понашања и праћења њиховог развоја, сагледати физички и социо-емоционални развој деце, све њихове развојне потенцијале и тешкоће, како би се ускладили и кориговали неки будући поступци у васпитнообразовном раду, који се, првенствено, односе на континуирано праћење и сагледавање одређеног побољшања, односно погоршања у развоју. Да би се што правилније приступило упознавању деце, потребно је сагледати сваког појединца посебно, као и њихову међусобну повезаност или однос са другом децом у групи. За тако нешто неопходно је извесно време (не би било лоше имати претходно припремљен социометријски образац) као и сарадња са ментором васпитачем (па и са колегама студентима), а таква запажања треба унети у за то предвиђене просторе унутар дневника праксе. Сарадња у том виду праксе неће бити једина, будући да је предвиђено да се сумира и сарадња с другим институцијама, у овом случају породицом (родитељима), школом и друштвеном средином, а ако је остварена сарадња с неким другим институцијама, и њу треба укратко сажети и навести.

<p><u>ДЕЧИЈЕ ПОНАШАЊЕ И ОПШТИ РАЗВОЈ</u> Физички и социо-емоционални развој деце (користити као помоћно средство „развојну мапу“)</p>	<p><u>Сарадња са ментором васпитачем</u></p> <p><u>Сарадња са колегама (студентима)</u></p>	<p>Сарадња с другим институцијама (породица, школа, друштвена средина...)</p>
--	---	---

Овим би завршио тај први, тзв. „узнавалачки“ период, заснован на посматрању, праћењу и запажању, да би се у следећој фази приступило конкретнијим активностима у склопу васпитнообразовног рада у виду *ојсервације активности током дана и остваривања циљева и задатака*.

Методичка пракса 1

У овом делу, поред редовно планираних и очекујућих обавеза, везаних за праћење активности, предвиђено је и сагледавање рада и понашања деце са тешкоћама у развоју, тј. деце с посебним потребама, чему ће послужити неколико одредби из Закона о Предшколском васпитању и образовању (исти се може пронаћи у „Службеном гласнику РС“ бр. 18/2010), а оне ће се налазити на

супротној (левој) страни у односу на страницу у коју треба уносити властите импресије. Потребно је истаћи како је предвиђено да се „Методичка пракса 1“ реализује на крају II године студирања (IV семестар) и то након одслушаних теоријских предмета, према важећем курикулуму (Методика васпитнообразовног рада, Социологија детињства, Педагошка психологија...). Према плану и програму Педагошког факултета у Сомбору, јасно су наглашени: циљ предмета, исход предмета, садржај предмета и методе рада извођења практичног дела наставе. Њих ћемо, овом приликом, исто тако истаћи, пре свега ради увида у повезаност теоријског и практичног дела наставе.

Дакле, *циљ њредметиа* односи се на: изграђивање комплекса знања и развијање вештина и способности на нивоу активне партиципације у појединим активностима рада васпитача, као и на дизајнирање наставних и васпитних ситуација у смеру јачања позитивног идентитета детета.

Исход њредметиа Методичка пракса 1 односи се на:

- - суочавање и упознавање са свакодневним животним ситуацијама деце, васпитача
- - укључивање студената у практичне задатке праћења понашања деце и реаговања васпитача,
- - упознавање студената са начинима вођења запажања о деци и регистровања тока њиховог напредовања у групи,
- - поређење и процену опремљености простора и опреме установе у односу на прописани Норматив, као и све друге потребне радње и активности примерене том нивоу праксе, тј. години студирања.

Садржај њредметиа указује на разраду начина прикупљања података о деци и регистровање запаженог у дечјем развоју и понашању, а *методје извођења наставе* јасно прецизирају активности студената у овом облику методичке праксе: поред посматрања васпитнообразовног процеса, студенти се укључују у практичне задатке праћења понашања деце и реаговања васпитача, упознају се са начинима вођења запажања о деци, врше поређења и процену опремљености простора и опреме установе у односу на прописане Нормативе.

Опсервација праћења активности током дана, као и већина активности у вртићу, остварује се у договору с васпитачем ментором као носиоцем активности. Стога је и свака његова сугестија или помоћ у том периоду праксе добродошла и преко је потребна, али ми желимо нагласити да студенти треба сами да прате, односно примећују разне облике понашања у току дана и да, на тај начин, већ тада, изграђују властити стил рада у том погледу, надовезујући се тако на претходни облик праксе, а поред тога, квалитетним и искреним евалуирањем, допринеће свакодневном усавршавању – како тих активности, тако и свих будућих.

Важно је напоменути и то како је у овом периоду школовања студента активност „активног посматрања“ веома битна будући да тада треба да развије свест о декодирању или дешифровању говора тела деце, који, можда, у току рада

са њима често не примећујемо, а који много тога говори. Према томе, смерно и планско посматрање може да буде уводна активност за „улазак“ у свет детета, што је од пресудне важности за формирање будућег васпитача тако да смо и ми, из тог разлога, за то предвидели простор у Дневнику праксе и циљано на то скренули пажњу, што, конкретно изгледа овако:

<p style="text-align: center;"><u>ОПСЕРВАЦИЈА ПРАЋЕЊА АКТИВНОСТИ ТОКОМ ДАНА И ОСТВАРИВАЊА ЦИЉЕВА И ЗАДАТАКА</u> Први дан</p> <p>датум: објекат: васпитач: узрасна група: бр. присутне деце: <u>активности васпитача:</u></p> <p><u>активности деце (понашање и реакције):</u></p> <p><u>*деца са посебним потребама:</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>ОПРЕМЉЕНОСТ ПРОСТОРА, ОПРЕМА И СРЕДСТВА ЗА РАД:</u> (упоредити са прописаним Нормативом)</p>
--	--

Опсервација праћења активности, по плану, реализује се у циклусу од по пет радних дана, тако да, из тог разлога нису истицани, односно понављани обрасци за сваки дан будући су они, у суштини, идентични (дакако, осим садржаја који се уноси у за то предвиђен простор).

Методичка пракса 2

Методичка пракса 2 предвиђа учесталију и тешњу сарадњу с васпитачем ментором јер оно што треба у тој фази праксе урадити, односи се на концепцију *израде еџајноі и недељноі ѿлана*, како би се, на тај начин, представила једна битна и сложена компонента васпитнообразовног рада, с обзиром да се тада планирају циљеви и задаци све четири етапе развоја деце (физички развој, социо-емоционални развој, когнитивни развој и развој комуникације и стваралаштва).

Предвиђен планом и програмом рада, овај део праксе још је јасније конкретизован у циљевима, исходу и садржају предмета (претходно наведено односи се на методе извођења наставе):

Циљ ѿредметиа указује на процес стицања одговарајућег практичног, тј. стручног инструментарија за професионално деловање у аутентичним педагошким ситуацијама.

У *исходу ѿредметиа* предвиђа се развијање теоријско-методолошке оспособљености за припремање, планирање и реализовање активности из појединих области развоја детета, а поред тога, код студената треба да се унапређује самосталност и аутономија у стицању дубљих увида у нешто што треба да пред-

ставља суштину васпитног процеса и живљења у врџићу (при чему се, конкретно, мисли на однос, тј. релацију васпитач – дете). Учешће студената у појединим етапама непосредног рада у овом периоду праксе очекује се да прерасте на виши ниво, као и неопходно претходно планирање припреме рада.

У *садржају предметна* запажа се на којим пољима активности студент треба својим ангажманом да унапреди већину својих компетенција и тиме допринесе свеукупном властитом професионалном развоју, што је, у ствари, и циљ практичног усавршавања, као и оспособљавања за самостално вођење педагошке документације. При томе, мисли се на: учесталије остваривање контаката са родитељима, праћење особености комуникације између деце, примена игре у непосредном васпитнообразовном раду и разликовање од игроликих активности, избор и комбиновање метода и облика рада, утицање на правилно и примерено понашање деце, као и учесталије планирање и програмирање рада у групи. Предвиђени простор у дневнику праксе за уношење горе наведених садржаја изгледао би овако:

<p align="center">ЕТАПНИ МЕСЕЧНИ ПЛАН</p> <p><u>ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ</u></p> <p>Циљеви:</p> <p>Задачи:</p> <p><u>СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ</u></p> <p>Циљеви:</p> <p>Задачи:</p>	<p><u>КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ</u></p> <p>Циљеви:</p> <p>Задачи:</p> <p><u>РАЗВОЈ КОМУНИКАЦИЈЕ И</u></p> <p><u>СТВАРАЛАШТВА</u></p> <p>Циљеви:</p> <p>Задачи:</p>
--	---

Упоредо с тим, очекује се и већи ангажман студената у припремном делу па је за тако нешто и предвиђен део у дневнику праксе под јасним насловом (Учешће студената у васпитнообразовном раду), а највећим делом, он се састоји од припреме и израде средстава за васпитнообразовни рад. У овој фази праксе од студената се очекује да се уз помоћ ментора васпитача, упознају са структуром активности будући да је она заснована на доброј методичкој утемељености и искуству, а представља једну од „тајни“ квалитетног остваривања васпитнообразовног рада. Предвиђени простор за уношење таквог садржаја је једноставан, али само осмишљавање треба у себи да садржи све елементе комбинаторике, креативности, маштовитости и томе слично, а у дневнику би то изгледало овако:

Учешће студената у васпитно- образовном раду (припрема и израда средстава за рад) :

Дневна скица и структура активности предвиђена је за пет дана, тако да ћемо, из тог разлога, истаћи само по један пример за сваки облик активности:

<p><u>ДНЕВНА СКИЦА АКТИВНОСТИ</u> (урадити у сарадњи са васпитачем ментором) Датум: _____ Број присутне деце: _____ Методска област: _____ Тема: _____ Циљ: _____ Задаци: _____ Облици восп-обр. рада: _____ Метод восп-обр. рада: _____ <u>Корелација с другим областима:</u> Восп-обр. средства: _____ *евалуација дана (укратко): _____</p>	<p><u>СТРУКТУРА (ТОК) АКТИВНОСТИ:</u> (изабрати једну од активности и разрадити је према структури) <u>Уводни део:</u> <u>Главни део:</u> <u>Завршни део:</u> *евалуација:</p>
---	---

Методичка пракса 3

Након реализације свих предвиђених делова праксе и одслушаних појединих посебних области методика у току четврте године студирања, студенти, у договору с предметним наставником и ментором васпитачем треба да потпуно самостално припреме активности из појединих (или свих, зависно од плана и програма) методика и исте реализују. Те огледне активности у вредносном смислу (ако изузмемо оцене и бодове) третирају се као последњи припремни период у току студирања, који претходи конкретном раду у тој истој (или већ некој другој) предшколској установи у којој је извођена активност. Циљ, исход и садржај предмета, као и методе извођења наставе садрже све те препознатљиве одреднице, тако да се већ из плана и програма може видети извесна разлика у том смислу јер је реч о високом степену самосталног учешћа студената који је, до тада, био парцијалан и, већим делом, заснован на сарадњи.

Циљ предмета односи се на овладавање методичким пројектовањем васпитних активности и савременим таксономијским поступцима одређивања циљева и задатака у непосредном раду.

Исход предмета садржи следеће: оспособљеност за самостално препознавање, осмишљавање и формулисање циљева и задатака васпитнообразовног рада, оспособљеност за програмирање по аспектима развоја, методичка конкретизација теоријских садржаја и операционализација циљева и задатака рада васпитача.

Садржај предмета наглашава потребно истицање циљева, задатака и садржаја васпитнообразовног рада по аспектима развоја детета, тематско планирање и програмирање у раду васпитача, методе непосредног рада васпитача, док се у планираним *методама извођења наставе* може најконкретније видети наглашена самосталност приликом активности (нпр. припрема самосталне усмерене активности по сопственом избору и т. сл.), а акценат је на активном посматрању,

праћењу и каснијем анализирању практичних активности (заједно с васпитачем ментором и предметним наставником), како би завршна оцена, која треба да сумира све до тада усвојене и презентоване вредности будућег васпитача била што објективнија и реалнија.

Као облик помоћи (али само као оријентациони) студенти ће, као и до сада што су, са супротне (леве) стране, у дневнику, имати један пример писане припреме, који неће бити обавезујући према описаном садржају, већ само по контурама и структури модела припреме (попут тренутно важеће), што не значи да неће у међувремену претрпети извесне корекције или пак неке друге облике трансформације.

Без обзира на то што је, након сваке предвиђене фазе праксе, било истакнуто „Запажања о студенту“ у које су се уносила мишљења „компетентних ауторитета“ у току студирања, након ове завршне и огледне методичке активности, оцењивање ће имати извесну тежину, пошто се тада сумирају сви освојени бодови и даје се коначна оцена из свих одрађених методичких пракси. А сада да видимо како је то предвиђено у дневнику праксе:

ПИСАНА ПРИПРЕМА ЗА АКТИВНОСТ ИЗ МЕТОДИКЕ: <hr/>	<u>Општи подаци:</u> Датум и реализација акт.: Назив установе: Узрасна група: Тема акт. Циљ акт. Васп.-обр. задаци: Облици рада: Метод рада: Радно-игровна средства: Корелација: Литература:	<u>СТРУКТУРА (ТОК) АКТИВНОСТИ</u> <u>1. Уводни део:</u> <u>2. Главни (централни) део:</u> <u>3. Завршни део:</u>
--	---	---

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Савремени трендови и облици студирања, базирани на болоњској концепцији, унели су одређене иновације у раду са студентима (за нас је веома битан део који се односи на функционалније повезивање теоријских и практичних знања, вештина и способности), а на извесни начин дат је значај и скренута пажња на васпитача као првог непосредног носиоца, организатора и реализатора васпитнообразовног рада са децом.

Из тог разлога, стављен је акценат на квалитет методичког дела наставног процеса, као и проверу усвојених знања и вештина у пракси. Резимирајући и сагледавши, из неколико углова, мишљења теоретичара из ових области, долазимо до сазнања да се само добро осмишљена пракса може повезати и интегрисати с теоријским знањима, и да, на тај начин, целокупан процес допринесе развоју вас-

питача у свим, њему неопходним, професионалним потенцијалима, када се једног дана конкретније сусретну са васпитнообразовним процесом (под претпоставком да је он тада равноправни члан колектива неке предшколске установе).

Основна водиља у процесу практичног усавршавања треба да буде одређена документација у писаној форми, а да она истовремено садржи, и студенту понуди простор у коме ће се испољити у писаној форми сва претходно усвојена теоријска знања из разних педагошко-психолошких и методичких предмета, а надамо се, поред тога и стечених основних и неопходних компетенција.

Такав облик писане документације у овоме раду смо назвали „дневник педагошке праксе“, а при томе смо мислили (што смо се трудили и да нагласимо) на целокупан процес усвајања садржаја из теоријских предмета, преточених у специфично осмишљен и примерен облик документованог обрасца, који ће пратити процес практичног дела наставе на такав начин да се уношењем података у њега, сва претходна знања преточе и трансформишу у самостално осмишљавање свих текстуалних садржаја које је потребно унети у за то предвиђен просторе. Надамо се да је истицање, као и наглашавање неких његових делова понудило могућу идејну основу за планирање и осмишљавање и код неких других студијских усмерења када буду имали у виду реализацију практичног дела наставе, јер већи део садржаја дневника праксе има у себи универзалне вредности, док су неке специфичне и, као такве, треба да се коригују, тј. примере одређеном усмерењу.

Свака корекција или иновација, везана за усавршавање и унапређивање дневника педагошке праксе, увек је добродошла (претпостављамо да ће се, временом, мењати и прилагођавати неким новијим, „савременијим“ програмима и облицима праксе), а све то треба, поред осталих битних фактора, да је прилагођено и усмерено ка оспособљавању једног врхунског, савременог, мотивисаног и позитивно оријентисаног васпитача, коме се све више и све чешће посвећује пажња када одређене реформе желе темељно поправити или рестаурирати опште стање, како у школству, тако и у друштву у целисти.

Мишљења смо, такође, да је указивање на важност квалитетног и одговорног приступа вођењу дневника јасна претпоставка суштинског повезивања свих важних сегмената на које смо скретали пажњу када је реч о периодима школовања студената – будућих васпитача. Очекујућа спона тог повезивања управо би требало да буде добро припремљен и осмишљен дневник педагошке праксе. Свесни да томе тек предстоји пуна афирмација (када васпитачи буду у радном односу), наглашавамо и то како је, поред свих редовних обавеза васпитача у предшколској установи, добра дневна, недељна и месечна писана припрема у дневнику рада један од битних предуслова за стварање квалитетног професионалца, који ће се, као такав, одговорно односити према будућем послу и обавезама које га тамо очекују.

Према искреној жељи да ће до тога доћи још у периоду школовања студената, а релативно брзо, и сразмерно свим другим обавезама се развијати на будућем радном месту, радосно и безбрижно детињство дече која су похајала

предшколску установу је веома изгледно. Надамо се да ће тиме бити и „изливени темељи“ за један будући живот, достојан човека, по свим критеријумима правилног психо-физичког и духовног развоја.

ЛИТЕРАТУРА

- Дјуи, Џ. *Педагогија и демократија*. Београд: Издавачка кућа Геца Кон, 1934.
- Јанковић, П. „Методичка лабораторија и њена улога у педагошкој пракси студената.“ *Норма*, бр. 1–2 (2001): 259–266.
- Лончаревић, М. „Место и улога вежбаоница у образовању наставника.“ *Норма*, бр. 1 (2006): 173–178.
- Каменов, Е. *Модел основа програма васпитно-образовног рада са децом*. Нови Сад: Филозофски факултет, 1997.
- Каменов, Е. *Васпитно-образовни рад у децијем вршићу*. Нови Сад: Драгон, 2006.
- Пејић, Р. *Значај и основе програма професионалне праксе студената*, (2004): www.filozof.org/pdf/%20format/ratko%20pejic-rad%2012.pdf> 4. 7. 2011.
- Службени гласник РС*: „Закон о предшколском васпитању и образовању.“ 2010.

Примљено: 09.11.2011.

Одобрено за штампу: 20.06.2012.

Summary: Uniform balance of theoretical and practical instruction in subjects that are related to the curriculum for the professional training of teachers is the aspiration of every high school. Due to the fact that no segment assumes dominance, it is necessary to predict the overall flow of activities that should take place in preschools and thereof, accordingly, design daily journals of practice. The role of a well conceived and prepared daily journal is viewed in this paper from several angles, in order to tackle all of its primarily positive sides and possibly predict some in advance, with intention to develop well-trained teachers and prepare them for the future profession. This paper, most importantly, looks at the object and purpose of certain forms of direct pedagogical practice performed by students, and then for each of its shapes provides an appropriate model of journal keeping by the students during the practical implementation.

Keywords: educator, pedagogical practices, the daily pedagogical practice, training schools, the competence of teachers.